

Pavel Peter Zoch – farár hodný nasledovania

Norbert Hajský

Zusammenfassung:

Er war evangelischer Pfarrer und Senior, Redakteur, Social- und Kulturarbeiter, Nationalkämpfer, also eine absichtreiche Persöhnlichkeit. Peter Pavel Zoch ist in Jasenova geboren und er ist in den Kirchengemeiden Jasenová, Záriečie und Modra tätig gewesen. Er war der Intiator der Entstehung von Pastorkonfernez für die innerkirchliche Mission und von dem Pfarrerverein. Auserdem war er in dem Kampf gegen Ungarisierung in evangelischer Kirche aktiv. Zu seinem Betätigungsfeld gehörten auch Pädagogik und Sozialarbeit. Er hat Waisenhaus in Modra gegründet. Er ist in Modra gestorben.

Kľúčové slová:

Pavel Peter Zoch, ECAV, farár, kazateľ, vnútromisijná pastorálna konferencia, Stráž na Sione, modranský sirotinec, cz Modra, cz Záriečie, cz Jasenová, farársky spolok, národné snahy, sociálna pomoc.

Len nedávno sme slávili v našej cirkvi jubileum, pripomínajúc si v ňom smrť človeka, ktorého účinkovanie bolo niekoľko rokov hlboko späté so životom evanjelickej cirkvi v Modre. Je to už niečo cez sto rokov čo náhle opustil svoju rodinu, cirkevný zbor modranský, našu drahú evanjelickú cirkev i tento svet služobník Boží - Pavel Peter Zoch.¹ Evanjelický farár a senior, redaktor, sociálny a kultúrny pracovník, národovec, teda osobnosť so širokospektrálnym zameraním, ktorému neboli ľahostajné osudy ostatných ľudí. V duchu biblického napomenutia z listu Hebrejom: „Spomínajte na svojich vodcov, ktorí vám zvestovali slovo Božie. Pozorujte, aký bol koniec ich správania, a napodobňujte ich vieru.“ pristavme sa teraz aspoň na chvíľu pri jeho mene a v spomienkach si pripomeňme niečo z jeho života.

Narodil sa v známej a starej farárskej rodine ako tretí syn Ctíboha Zocha a Anny rodenej Zochovej v oravskej, čisto evanjelickej, dedinke Jasenová, v ktorej bol jeho otec kazateľom slova Božieho a zároveň seniorom oravským. Pokrstený bol podľa starého otca Pavla Cochiusa. V prvých rokoch života ho vzdelával sám otec,

---

¹ * 3. júla 1850 Jasenová, + 23. júna 1907 Modra. Evanjelický farár a senior, redaktor, národovec, sociálny a kultúrny pracovník.

kvôli chudobe mu suploval aj prvé dva gymnaziálne ročníky. Potom ako pätnásťročný nastúpil do tretej triedy ev. gymnázia v Revúcej², založeného len nedávno, pričom jedným zo zakladateľov bol aj jeho otec Ctiboh. Počas gymnaziálneho štúdia mu zomrel otec, čo pravdepodobne ovplyvnilo aj jeho neskorší záujem riešiť otázku sirôt. Okrem toho veľmi vážne ochorel a musel sa podrobiť operácii vo Viedni, čím stratil jeden rok štúdia. Vo svojich štúdiách pokračoval v Prešove a to najmä kvôli zdokonaleniu sa v maďarčine. K veľkým pokrokom nedošiel aj kvôli tomu, ako sám spomína, že nemecko-slovenské obyvateľstvo mesta a nenávisť profesorov oproti slovenskej mládeži nie veľmi napomáhali vo výučbe maďarčiny. Opäť sa však vracia do Revúcej, aby sa po zložení skúšky dospelosti prihlásil na štúdium evanjelickej teológie vo Viedni, v čom ho finančne podporovali bratia Ivan Branislav a Cyril (1871-1873). Na štúdium bohoslovvia sa prihlásil podľa vlastných slov po vnútornom vnuknutí Božom. Spočiatku, vo víre skazeného veľkomesta, jeho duša blúdila v labyrinte modernej filozofie – čo ho skoro zviedlo z cesty viery. Avšak obrátil sa od závislosti na svete, spoznal jeho márnosť, a začal sa sústreďovať na evanjelickú teológiu. Už vtedy spoznal aká ťažká a náročná úloha ako budúceho dušpastiera leží pred ním. V tretom ročníku vážne uvažoval o pokračovaní štúdia v nemeckom Lipsku, ale tieto plány prekazila smrť brata Cyrila, ktorý bol farárom v jeho rodnej Jasenovej.

Domáci viery si ho v Jasenovej vyvolili za nového kazateľa. Preto okamžite, ešte ako teológ, prichádza na Oravu a ujíma sa opusteného cirkevného zboru. Univerzitné štúdium ukončil teda vo Viedni a v októbri 1874 bol v Bratislave ordinovaný biskupom Gedulym. V Jasenovej kráčal po stopách svojho otca aj brata a snažil sa vplývať aj na kultúrnu vzdelanosť svojich veriacich. Nebola to ľahká úloha, pretože sa musel veľmi rýchlo popasovať s problémom všeobecného alkoholizmu, ktorý bol v tom čase v Jasenovej veľmi rozšírený. Na päťstočlenný zbor pripadalo až šesť krčiem. Mnohí gazdovia v opojení prišli o svoje majetky a celoživotné úspory. Tento stav sa samozrejme prejavil aj na fungovaní zboru.³ Proti tomu začal bojovať najmä slovom Božím vo svojich kázniach, ale aj metódami sociálnej pomoci, keď sa sám postaral o zabezpečenie práce pre schudobnených roľníkov. V blízkom aj širšom okolí bol známy svojimi vynikajúcimi katechézami pre deti a mládež, ktoré neraz počúvali aj dospelí.

Priatelil sa s Martinom Rázusom, ktorý tam toho času pôsobil ako učiteľ. Na Orave sa spoznal aj s P. O. Hviezdoslavom. Dňa 25. januára 1881 sa oženil v Jasenovej / Záriečí pri Púchove s Paulou Križanovou dcérou záriečskeho farára

---

² (1865-67)

³ TÓTH, Ivan. Čítanka z cirkevných dejín, vysokoškolské skriptum, Bratislava, 2001, str. 53.

a seniora Karola Križana, s ktorou sa spoznal počas návštev u Orsághovcov v Dolnom Kubíne. V ich manželstve sa neskôr narodilo šesť detí: Pavol Igor, Jozef, Ivan, Gabriela, Paulína, Anna.

Po smrti svokra si ho záriečsky cirkevný zbor vyvolil za farára. Tu pobudol pätnásť rokov a počas jeho pôsobenia veriaci vystavali školu na filií vo Vydrnej a neskôr aj v matkocirkvi v Zárieči. Bola to pre neho prvoradá úloha nakoľko zbor mal cez dvesto detí, ktorým slúžila už dávno kapacitne nevyhovujúca stará škola. Veľmi skoro spoznal, že ďalší rozvoj evanjelickej cirkvi na Slovensku sa nemôže zaobísť bez škôl. Avšak neostalo len pri budovách, Zoch sa postaral aj o dôstojné zaopatrenie všetkých žiakov, aj o povolanie nového učiteľa. Dokázal to vďaka svojim stykom s nemeckými evanjelickými cirkevnými spolkami, ako boli saská Božia pokladnica či ústredie nemeckej podporovne v Hamburgu. Keď mu veriaci ponúkali zvýšený plat vzdal sa ho v prospech budovania školy vo Vydrnej.⁴ V roku 1885 spracoval a napísal dejiny tohto cirkevného zboru pod názvom: „*Historia cirkve ev. a. v. zariečskej*“. V roku 1892 založil spolu s Krčmérym cirkevno-politický časopis s názvom Stráž na Sione. V súvislosti s publikovaním tohto časopisu si užil nemálo urážok, ohováraní a krivých obvinení. Veľakrát sa mu vracali časopisy naspäť s rôznymi hanlivými poznámkami, že ako si dovoľuje vydávať v Uhorsku časopis po slovensky. Tento časopis redigoval až do svojej smrti a má v ňom nemalé množstvo svojich článkov a príspevkov.

Ako vyslanec trenčianskeho seniorátu dostáva sa v roku 1892 na synodu v Budapešti, kde od začiatku obhajoval právo ľudu byť vyučovaný vo svojom rodnom jazyku učiteľmi znalými tohto jazyka.

O tri roky neskôr (1895) sa stal trenčianskym seniorom. Jeho účinkovanie vo funkcii seniora nemalo dlhého trvania. Bolo to v časoch pre slovenskú cirkev nie veľmi priaznivých. Cirkev sa zmietala v bojoch či už na konfesionálnom poli, ako aj na národnostnom. Nebolo jednoduché obstáť v zápase o pravú tvár cirkvi. Zoch sa však nikdy neodťahoval od boja za čisté učenie a za sväté právo – ako to sám neraz nazval – hlásať každému evanjelium v jeho reči.

Budapeštianská synoda na svojom piatom zasadnutí prerokovávala zmeny v podelení dištriktov, ktorých cieľom bolo znížiť slovenskú väčšinu v nich. Zoch zo svojej pozície kritizoval snahu o nové rozdelenie evanjelickej cirkvi v Uhorsku, ktoré bolo uskutočňované z maďarizačných snáh. Po odhlasovaní týchto návrhov niektorí spomedzi slovenských synodálov podali písomné prehlásenie, že za takýchto okolností

---

⁴ TÓTH, Ivan. Čítanka z cirkevných dejín, vysokoškolské skriptum, Bratislava, 2001, str. 53.

nemôžu zastávať funkciu člena synody a následne sa zriekli svojho mandátu. Medzi nimi bol aj Pavel Zoch, ktorý krátko na to synodu opustil. Na protest proti rozhodnutiam synody prestal ako senior obosielať dištriktuálne konventy. Za svoje vystupovanie bol v Lučenci roku 1896 odsúdený na stratu úradu a finančnú pokutu.

Od roku 1897 pôsobil v Modre, tu na novom mieste pookrel a s novou vervou sa pustil do ďalšej práce. Začal pôsobiť aj ako učiteľ slovenského jazyka na dievčenskej škole v Modre. Hľadal nové možnosti rozvoja vzdelávania vo vnútri cirkvi. Zlé skúsenosti zo synody, ako aj porada s Krčmériym a Fábrym ešte v Pešti a neskôr aj v Ružomberku, utvrdili ho v rozhodnutí vytvoriť vnútromisijný spolok určený na vydávanie náboženskej literatúry. Spoločne so svojimi priateľmi a zborovým dozorcom Andrejom Šetkom zvolal v roku 1899 prvú vnútromisijnú pastorálnu konferenciu do Modry. Táto sa uskutočnila 20. septembra stretli sa na nej devätnásť farári a niekoľkí laici pod vedením Jána Mocku z Čáčova. Táto myšlienka nebola v jeho živote nová. Už počas svojho pôsobenia v Jasenovej zvolával svojich oltárnych spolubratov s manželkami na spoločnú večeru Pánovu. V roku 1879 navrhoval založiť spolok farárov, avšak vtedy sa to ešte nestrelo s pochopením jeho kolegov.⁵

K naplneniu predsavzatia teda došlo až v Modre. Nová aktivita sa celkom rýchlo ujala a na druhej konferencii, ktorá sa uskutočnila na Starej Turej v roku 1900 už bolo prítomných 34 farárov, učitelia a aj laici zo zahraničia. Okrem teologicko-cirkevných prednášok sa zaoberali praktickými potrebami cirkvi a to najmä v sociálnej a charitatívnej oblasti. Stretnutia bývali neskôr zvolávané každoročne až do roku 1949.

Tieto kňazské konferencie sa však už čoskoro stali nestráviteľným problémom pre vysoké kruhy vtedajšej cirkvi. Jedným z dôvodov bol aj fakt, že rokovacím jazykom konferencie bola slovenčina. Záležitosť bola riešená na viacerých rôznych konventoch. Vedenie cirkvi vnímalo konferencie ako prejavy panslavizmu. Išlo predsa o činnosť, kde sa slovenský evanjelickí farári stretávali na schôdzkach s národnostnými tendenciami. Takéto aktivity sú proti prospechu cirkvi a ako také ich treba disciplinárne riešiť pokutou a zákazom.⁶ Napriek všetkým obmedzeniam to bolo veľmi životaschopné grémium, z ktorého vychádzalo mnoho podnetných nápadov a vďaka nemu bolo realizovaných množstvo užitočných projektov a akcií napríklad v sociálno – charitatívnej oblasti. Konferencia bola členom Luteránskeho zväzu.

Sám Pavel Zoch sa už predtým angažoval v sociálnej oblasti, keď v roku 1893 inicioval zriadenie diakonského ústavu v Mošovciach. V Modre jeho zásluhou vznikol

---

⁵ TÓTH, Ivan. Čítanka z cirkevných dejín, vysokoškolské skriptum, Bratislava, 2001, str. 53.

⁶ TÓTH, Ivan. Čítanka z cirkevných dejín, vysokoškolské skriptum, Bratislava, 2001, str. 43.

v roku 1905 evanjelický sirotinec, ktorého vznik môžeme považovať za ovocie vnútromisijných konferencií. Sirotinec začínal pôvodne veľmi skromne ba až provizórne s piatimi sirotami. Tieto boli ubytované u vdovy Márie Hýl – modranskej cirkevníčky, ktorá sa ponúkla k bezplatnému ubytovaniu a opatrovaniu sirôt. Neskôr po rozšírení počtu detí získal sirotinec bezplatne od cirkevného zboru samostatnú budovu.⁷

Jeho záujmy boli skutočne veľmi široké. Od svojho štúdia v Revúcej bol literárne činný, publikoval básne, recenzie, neskôr aj cirkevno-dejepisné, ľudovovýchovné a beletristické príspevky v evanjelických cirkevných časopisoch. Publikoval hlavne v Korouhvi na Sione, Cirkevných listoch, Národných novinách a samozrejme v už spomínanej Stráži na Sione. Okrem dejín záriečského cirkevného zboru napísal aj konfirmačnú prípravku pod názvom: „*Krátky návod k vyučovaniu konfirmandov pre dievky cirkve evanjelickej augšpurského vyznania*“. Amatérsky sa venoval archeológii, v tejto oblasti bol spolupracovníkom A. Kmeťa, ktorého upozornil na archeologické nálezy baróna Hoeniga v oblasti púchovskej skalky. Časť z týchto nálezov mu pomohol získať pre zbierky MSS, ktorej daroval aj neskoršie nálezy – ako bola kostra skrčenca - získané pri vlastnom prieskume v oblasti Šenkvic. Spolupracoval s Riznerom pri jeho bibliografickom výskume. V Modre pomáhal Štefanovi Roháčkovi pri zakladaní tlačiarne.

V roku 1895 sa stal členom prvého výboru MSS a výboru spolku na založenie interkonfesionálneho gymnázia s vyučovacím jazykom slovenským. Počas celého svojho života sa aktívne zapájal do práce na poli národnostnom. Spolupracoval s českými a moravskými vlasteneckými pracovníkmi v Prahe, Olomouci, Viedni ale aj v Nórsku. Pod vplyvom nemeckých a českých vzorov propagoval spolkovú a charitatívnu činnosť s cieľom posilniť národnú a cirkevnú jednotu Slovákov. Doma i za hranicami aktívne vystupoval proti prejavom vzráhajúcej sa maďarizácie a v tomto duchu podnecoval aj svojich spolupracovníkov. Neraz kritizoval pasivitu a konzervatívnosť martinského centra. V roku 1888 počas svojej cesty po nemeckých mestách, ktorú absolvoval na pozvanie nemeckých spolkov⁸, obhajoval J. M. Hurbana proti výpadom maďarskej tlače voči jeho osobe. Ani sám sa nevyhol rôznym invektívam voči svojej osobe. Práve v súvislosti s jeho cestou po Nemecku ho nepriamo obvinili v tlači, zo spreneverenia zozbieraných financií.⁹

---

⁷ Evanjelický slovenský sirotinec v Modre, Tranovský evanjelický kalendár, Liptovský Mikuláš, Tranoscius, 1908, str. 122.

⁸ Pobudol tam 32 dní, šesťkrát kázal a osemkrát prednášal. TÓTH, Ivan. Čítanka z cirkevných dejín, vysokoškolské skriptum, Bratislava, 2001, str. 53.

⁹ TÓTH, Ivan. Čítanka z cirkevných dejín, vysokoškolské skriptum, Bratislava, 2001, str. 53.

Modranská fara sa počas pôsobenia Pavla Zocha stala dôležitým centrom národných snáh Slovákov. Okrem neho sa v Modre sústreďovali aj ďalší národovci a spoločne pripravovali a usmerňovali akcie ako boli napríklad voľby do uhorského snemu. Zoch vytváral na fare priestor pre stretávanie sa národne uvedomelej inteligencie bez ohľadu na konfesiónálne pozadie.¹⁰ Isté obdobie navštevoval modranskú faru aj maliar Tomáš Andraškovič, ktorého Zoch podporoval a ktorý tu namaloval niekoľko obrazov.¹¹

Peter Pavel Zoch zomrel náhle 23. júna 1907 o 12. hodine na poludnie v Modre po tom čo sa sťažoval na celkovú slabosť a bolesti srdca.¹² Umrel takpovediac pred očami svojej manželky. Prekvapení z jeho smrti ostali aj veriaci, ktorí sa podľa dobového záznamu vo veľkom množstvo dostavovali v popoludňajších hodinách na faru, aby sa osobne presvedčili o smrti duchovného pastiera. Veď doobeda ešte kázal, pôsobil zdravo aj keď si niekoľkokrát priložil ruku na srdce.

Na pohreb, ktorý sa konal o dva dni o piatej hodine popoludní, mu prišlo vzdať posledný hold množstvo farárov prešporského a nitrianskeho seniorátu ako aj laikov z Modry a z Kráľovej. Celý chrám a aj okolie boli vyzdobené kvetmi, všade horeli sviece na počesť zosnulého. Smútočnú kázeň mal brat farár Žarnovický, liturgoval Jurkovič z Kráľovej. Pochovaný je na modranskom cintoríne vedľa Ľudovíta Štúra. Takmer okamžite sa začali veriaci zbierať na náhrobný pomník.

Časy milosti

<p>Aj!...jako plynou času chvíle A vše, co z jejich lúna máme, Však hle! – předce z nich spása kyne V času své nebe zakládame.</p> <p>Oni nám z křížů a radostí Pletou zde věnce smutnokrásné; Učí hned v mále míti dosti, Hned nesou štěstí zoře jasné.</p> <p>Klenutí svaté síně staví,</p>	<p>Ó ty poutniče v cizí zemi! Jenž bloudě hledáš cestu k vlasti; Dítě!...jenž otce ctné učení Spupne se strojíš hříchem másti.</p> <p>Vykupuj ty časy milosti Človče! – dokud trvá poutě; Poslové jednouc ať věčnosti, Do slávy nebes uvedou tě.</p> <p>Potom čas zetře slzy líce,</p>
---	--

¹⁰TÓTH, Ivan., Zochovci v slovenskom národno-kultúrnom a historickom priestore, Cirkevné listy, Liptovský Mikuláš, Tranoscius, 1992, str. 160.

¹¹<http://www.zoch.szm.sk>, aktuálnosť údajov 6. jún 2007.

¹²Bodický opisuje posledné chvíle Zochovho života takto: V poslednom čase sa sťažoval na mdloby no napriek zákazu lekára vybral sa odslúžiť služby Božie na 4. nedeľu po Sv. Trojici do Trenčína. Po návrate domov oznámil kurátorom: „viacej vám už nebudem kázať“. Manželke ešte odkázal, že už nebudú dlho spolu a o niekoľko minút zomrel. BODICKÝ, Michal. Nekrológ Pavla Zocha, Cirkevné listy, 1907.

<p>Jenž se dotýka věčných stánú, Kde duše má se vděčně baví, Z nichž mi radosti věčne vanou.</p>	<p>Ve pokoje tíš dospěje duch, Pomni ode dne ke dni více Co ti zde v času uložil Bůh.¹³</p>
--	--

Peer reviewed by: Mgr. Lubomír Batka, PhD

---

¹³ ZOCH, Peter Pavel. Časy milosti, Korouhev na Sionu, ročník II. Číslo 2., 1879, str. 2.